HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

על כתב ידן הם מעידים לדברי חכמים [א]על מנה שבשטר הם מעידים פשיטא מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידם הם מעידים או על מנה שבשטר הם מעידים ונפקא מינה [ב]היכא דמית חד מינייהו לבעי שנים מן השוק להעיד עליו דאם כן קנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא והכא לחומרא והכא לחומרא קמ״ל דרבי מיפשט פשיטא ליה בין לקולא בין לחומרא דאמר רב יהודה אמר רב [ג]שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו בזו רבי לקולא ורבנן לחומרא ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי [ד]לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא (א) ומחזקי ליה בי דינא (א)(וחזו ליה) ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא אחספא °אבל [ה]אמגלתא לא דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי ותנן [ב][ו]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין א״ר יהודה אמר שמואל הלכה כדברי חכמים [ג]פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [ד]הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחביריו קא משמע לן: סימן נח נד חד: אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה ומי אמר שמואל הכי והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל והוה כתיב ביה מדאתא רב ענן בר חייא ואסהיד אחתימות ידיה ואדחד דעמיה ומנו רב חנן בר רבה ומדאתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה ואדחד דעמיה ומנו רב ענן בר חייא אשרנוהי וקימנוהי כדחזי א״ל ההוא שטרא דיתמי הוה וחש שמואל [ה]לב״ד טועין וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובהא אפילו מחביריו סבר אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר רמי בר חמא °כמה מעליא הא שמעתא [ו]אמר רבא מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר °[ז]לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל

איקלע

על כתב ידן הן באין להעיד כשמקיימין השטר בב״ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב: **לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים.** אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחבריה: **מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן.** אנו זקוקין שיעידו: **או על מנה שבשטר.** ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה: **ונפקא מינה.** בין ספק לודאי לשנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו ולצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דדלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואנן ע״פ שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה. הלכך ניבעי תרי דכיון דספיקא היא ניזיל הכא לחומרא והכא לחומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לחומרא ואמרינן על כתב ידן הן מעידין ובעינן תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והאי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והאי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד[ז] דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על חתימתו אבל השתא דמספקא לן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריך לצירוף ועוד אנו צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ״ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק וניהם יעידו על שתיהן: [ח] **בין לקולא.** כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן השוק שיעידו על של מת וזה לבדו יעיד על חתימתו: **נכי ריבעא.** חסר ריבעא: **צריך שנים.** לדברי חכמים: **ואי ליכא שנים.** שיכירו כתב המת: **אלא חד.** וזה החי נמי מכירה מאי ניעביד: **לכתוב.** זה שנשאר בחיים: **חתימת ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא.** ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר: **ומחזקי.** ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אחתימת ידיה: **וכתב עליה מאי דבעי.** למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לוה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני: **מנכסים בני חורין.** וממשעבדי לא דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים: **מהו דתימא.** כי היכי דהלכה כרבי מחבירו ה״נ אפילו מחביריו: **דנפיק מבי דינא דמר שמואל.** שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו: **מדאתא רב ענן כו׳.** אלמא כרבי ס״ל שצריך לומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי: **שטרא דיתמי הוא.** שהוצרך לעיין בתקנתם: **וחש שמואל.** שאם לא כתב בו אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו שמא כשיוציאו היתומים שטר זה בב״ד לגבות יהא אותו ב״ד טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין זה קיום: **איכא דס״ל.** בעלמא ולא מחביריו ובהא אפי׳ מחביריו: **עד ודיין.** שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינין על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזוייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו: **מאי דקא מסהיד סהדא כו׳.** עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינין מעידין בפנינו נתקיים: רב יהודה אחוה דרמי בר יחזקאל הוה [קידושין לג.]:

איקלע

על כתב ידן הן מעידין. נראה דלרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על מנה שבשטר חשיב כאילו מעידין על כתב ידן וכן לרבנן אפי׳ אומרי׳ בהדיא דעל כתב ידן הן מעידין מדאמרי׳ בסמוך ואי ליכא תרי אלא חד היכי נעביד משמע דלא יועיל לרבנן אם יעידו בהדיא על כתב ידן: **ודוקא אחספא.** וה״ה אריסא דמגלתא כדאמר בגט פשוט (ב״ב דף קס: ושם) דליכא למיחש למידי והא דתניא בפ״ק דקדושין (דף ט. ושם) כתב על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כו׳ וכן גבי שדה (שם כו.) כתב על הנייר או על החרס כו׳ הרי זה מכורה נראה דאתיא כר״א דאמר [ט]עדי מסירה כרתי דלר״מ כיון דעדי חתימה כרתי לא מהני על דבר שיכול לזייף כדאמר בפרק ב׳ דגיטין (דף כא: ושם) אין כותבין לא על הנייר כו׳ וחכמים מכשירין ומפרש בגמרא [י]מאן חכמים ר״א ואע״ג דאמר התם לא הכשיר ר״א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ה״פ אלא בגיטין ודכוותייהו דהיינו שטרות שאין עומדין לראיה כגון אותו שאינו עשוי אלא לקנות בו אשה ושדה כעין גיטין שעשוין לפי שעה לגרש בו אע״פ שיכול השטר של קנין להועיל לראיה גם הגט יכול להועיל כדאמר בהכותב (לקמן דף פט:) ובפ״ק דב״מ (דף יח. ושם) וכ״ת נקרעיה בעינא לאינסובי ביה אלא שעיקרן לא לכך נעשו ולא ממעט אלא שטרות שעיקרן לראיה ועשוין לעמוד ימים רבים כדמייתי התם קרא ונתתם בכלי חרש וגו׳: **הוציא** עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. פסק רב אלפס דווקא כשאומר לא היו דברים מעולם אבל נאמן הוא לומר פרעתי ולא מצי א״ל שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר שיש בו עדים דגובה בו מנכסים משועבדים ואין נראה לרבינו יצחק כי מנין לו זה החילוק כי סבר דבכל שטר אינו רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטרו: **עד** ודיין מצטרפין. משמע דאפילו בשטר מקויים חיישינן שמא זייף לחתימת הדיינין וכן משמע בירושלמי דגיטין ובפרק בן סורר והא דתניא בתוספתא דשביעית פרוזבול המקושר ר׳ יהודה אומר עדים חותמין מבחוץ והדיינים מבפנים אמרו לו אין מעשה בית דין צריך קיום היינו דווקא בפרוזבול משום דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ואפי׳ למ״ד אינו נאמן מודה הוא דלא בעי קיום:

האמר

מסורת הש״ס

א) רש״ל מ״ז, ב) ב״ב קעה:, ג) [ברכות ט. וש״נ], ד) [לקמן נא. עירובין מו: פסחים כז. ב״ב קכד:], ה) [יבמות קו. ב״ב קלא: קסד. סנהדרין ל.], ו) גי׳ רש״ל אמר ליה רבה, ז) ס״א: דחי, ח) [נ״ל אחר ד״ה נכי], ט) [בגיטין פו.], י) [שם כב.],

◆

גליון הש״ס

גמ׳ אבל אמגלתא לא. עיין ב״ב דף קס ע״א תוס׳ ד״ה מקושר עדיו מאחוריו: שם כמה מעליא. כעין זה שבועות דף מז ע״ב: שם לא תציתינהו. לקמן דף ס ע״א ודף עו ע״ב חולין דף מד ע״א:

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ושדי ליה בבי דינא וחזו ליה ומחזקי ליה בי דינא ולא צריך כצ״ל:

◆

מוסף רש״י

הוציא עליו. מלוה, **כתב ידו.** של לוה, **שהוא חייב לו.** ממון, ואין כאן עדות אחרת, **גובה מנכסים בני חורין.** דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים, דכיון דאיכא תרתי, שטר ועדים, מפקא ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסדו אנפשייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חרי למוכר לגבות מהם (רשב״ם ב״ב קעה:). **הלכה כרבי מחבירו.** במקום יחיד, **מחביריו.** במקום רבים (פסחים כז.).

◆

תוספות רי״ד

כשתמצא לומר לדברי רבי על כת״י הן מעידין ולפיכך צריך שיצטרף עמהן אחר ולדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין והרי הם שנים ופי׳ המורה שהם זקוקין לומר אנחנו ראינו המלוה וחתמנו ואינו נ״ל שבין שזוכרין אותה ומעידין עליה בין אין זוכרין אותה שכבר שכחו העדות אלא שמכירין חתימתן ומעידין עליה. פליגי רבי ורבנן רבי סבר אע״פ שזוכרים ההלואה ומעידים עליה אפ״ה על כת״י מעידין שאם לא יקיימו החתימה הוה לה מלוה ע״פ ולא טרפא ממשעבדי א״נ מצי אידך למיטען פרעתי הלכך זקוקים אנו לעדותן לומר מכירים אנו חתימתינו ולשויי שטרא מעליא למיטרף מן הלקוחות ושלא לטעון פרעתי ורבנן סברי לא מיבעי אם זוכרים המלוה ומעידים עליה אלא אע״פ שאין זוכרים אותה כי אם מכירין חתימתן על מנה שבשטר מעידין שמתחלה כשחתמו העידו כל אחד על המנה גם עתה שבאים לקיים חתימתן כל עדותן אינה באה אלא על המנה [א] ואע״פ שעכשיו אינן זוכרין אותו שכיון שבאים לקיים החתימה שנעשית על המנה נמצא שכל עדותן על זו הוא: אר״י אמר שמואל הל׳ כחכמים פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מ״ד

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי׳ פ״ז מהל׳ עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף י יא:

מד ג ד מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעיף יג:

מה ה טוש״ע שם סי׳ סט סעיף ב:

מו ו מיי׳ פי״א מהל׳ מלוה ולוה הלכה ג (ופכ״ז הלכה ב) סמג עשין צד טור שם סימן לט וטוש״ע שם סימן סט סעיף א:

מז ז מיי׳ פ״ד מהלכות עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש״ע ח״מ סימן ל סעיף יב וסימן מו סעיף יד:

◆

תוספות רי״ד (המשך)

הל׳ כרבי מחבירו [ב] ובהא אפי׳ מחביריו קמ״ל: אר״י א״ר שנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריכים שנים מן השוק להעיד עליו ואל יצטרף הוא עם א׳ כי היכי דלא ליפוק נכי רבעא דממונא אפומא דחד סהדא פי׳ הוא שהעיד על חתימתו נאמן וא״צ לצירוף מן השוק אבל חבירו שמת צריכים שנים מן השוק להעיד על חתימתו עכשיו ואם יצטרף הוא עם אחר נמצא שיצאו שלשת חלקי המנה שבשטר ע״פ זה והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר חצי דבר ע״פ זה וחצי דבר ע״פ זה ופי׳ נכי חסר: ואי ליכא אלא חד מהו פי׳ שמכירה מאי ליעבד אמר אביי כותב האיך פי׳ שנשאר בחיים חתימות ידו אחספא ושדי ליה בב״ד וחזי ליה ב״ד פי׳ ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימות שבשטר ומחזקי ליה פי׳ ההיא דשטרא מהך דחספא ולא יצטריך איהו לאסהודי אחתימות ידיה ואזיל איהו והאי ומסהיד אאידך ודוקא אחספא אבל אמגילתא לא דלמא משכח ליה איניש דלא מעלי וכתב עלויה מה דבעי ותנן הוציא עליו כת״י שהוא חייב לו גובה מנכסים בנ״ח פי׳ ממשעבדי לא דל״ל קלא שאינו עשוי בעדים וכן נמי יכול לכתוב אריש מגילתא כדאמרי׳ בפ׳ ג״פ האי מאן דמחזי חתימות ידיה בב״ד לא לחזי בסוף מגילתא אלא ברישא דלמא משכח ליה אחר וכתב אגבי׳ דמסיק בי׳ פי׳ יכתוב מלמעלה אני החתום לויתי מפלוני מנה עיין בפ״ק דקדושין בהלכה ובשטר (דף כ״ו): אר״י א״ש עד ודיין מצטרפים פי׳ ראובן שהוציא על שמעון שטר חתום ואשרתא דדייני מלמטה שחתמו הדיינים שם שקיימו החתימה וטען שמעון איני מכיר לא חתימת העדים ולא חתימת הדיינים ושמא הוא זייף הכל ובא ע״א מעדי השטר והעיד על חתימתו ואחד מן הדיינים בא והעיד על חתימתו מצטרפים זה עם זה דכולהו לקיומא שטרא אתי. אמר רמב״ח כמה מעליא האי שמעתא א״ל מאי מעליותא מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא. אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להו להני כללי דכייל יהודה אחי משמי׳ דשמואל

א) והיינו כדעת הראב״ד בהשגות פ״ח מהלכות עדות הלכה ד׳ ע״ש. ב) נראה דרבינו היה גורס כאן ובהא אפילו מחביריו וכ״ה הגירסא באמת בפסחים כז.